

Олег Жабак

здобувач освітнього ступеня доктор філософії,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Ігор Кекіш

викладач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Малий бізнес посідає провідне місце у структурі національної господарської системи, оскільки є максимально адаптивним до будь-яких економічних, соціальних чи політичних викликів, забезпечує суттєву частку створення нових робочих місць, формує умови для ефективного функціонування середнього класу, підвищує конкурентоспроможність та стимулює розвиток ринкових відносин в державі. Його ефективність є одним із ключових факторів стабільного зростання економіки, фінансової стійкості та соціальної мобільності населення. Поряд з цим, продуктивність функціонування суб'єктів малого підприємництва суттєво залежить від податкової політики держави, яка чинить вплив на фінансові можливості суб'єкта господарювання, рівень його ділової активності та здатність до інноваційного оновлення.

Податкове навантаження є провідним фактором впливу на результати підприємницької діяльності суб'єктів малого бізнесу, так як безпосередньо окреслює рівень фінансової стійкості, рентабельності та конкурентності платників.

Надмірний податковий тиск мінімізує інвестиційну активність, спонукає до виходу бізнесу з легального поля та обмежує можливості розширення виробництва. Тоді як збалансована система оподаткування, при збереженні основних принципів справедливості, стабільності й транспарентності, формує передумови для розвитку підприємницької ініціативи, підвищення продуктивності праці, зростання доходів суб'єктів оподаткування та покращення якості життя громадян. Відтак, оптимізація податкової політики у цьому контексті має базуватися на збалансуванні фіскальних інтересів держави й фінансових можливостях підприємців [2]. Чітке розуміння платниками податків своїх зобов'язань, прозорість адміністрування податків, стабільність податкового законодавства та спрощення процедур звітності сприяють підвищенню рівня добровільної сплати податків, зниженню тінізації бізнесу й покращенню інвестиційного клімату.

Ключовими податковими платежами, що формують податкове навантаження малого бізнесу є: податок на прибуток чи єдиний податок, податок на додану вартість та інші податки, а також внески і збори. Об'єктивне поєднання цих платежів, максимізація впровадження й використання електронних сервісів, а також формування ризик-орієнтованих підходів до податкового контролю,

дозволять зменшити адміністративний тиск на платників податків та створити позитивне середовище для розвитку малого бізнесу.

Отож, оптимізація податкової політики є важливою умовою формування сталого економічного розвитку, так як не лише акумулює бюджетні ресурси, але й виступає важливим інструментом стимулювання підприємницької ініціативи, фінансової стійкості та конкурентоспроможності малого бізнесу в Україні. Недотримання вимог податкового законодавства чи несвоєчасна сплата податків може призвести до застосування фінансових санкцій, тому правильне ведення бухгалтерського та податкового обліку є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства [1]. Таким чином, одним із провідних елементів організації фінансово-господарської діяльності суб'єктів малого бізнесу є раціональний вибір системи оподаткування, яка визначає порядок обліку, оподаткування доходів і взаємодій з податковими органами.

В Україні функціонують дві основні моделі оподаткування – загальна і спрощена. Загальна система оподаткування базується на повному бухгалтерському обліку фінансових результатів, також доходи та витрати і передбачає сплату податку на прибуток підприємств, ПДВ та інших обов'язкових платежів. Такий режим оподаткування є більш характерним для платників податків із значними обсягами господарського обороту, складною структурою витрат або здійсненням зовнішньоекономічної діяльності. Спрощена система оподаткування, орієнтована на мікро- або малі підприємства, полягає на сплаті єдиного податку за фіксованими ставками, диференційованими за групами платників. Цей режим мінімізує податкове навантаження, спрощує процедури обліку та звітності, забезпечує більшу гнучкість у виконанні податкових зобов'язань і сприяє легалізації підприємницької діяльності.

Реєстрація платником податку на додану вартість є доцільною для тих суб'єктів господарювання, які активно співпрацюють із великими контрагентами або займаються експортом продукції. Водночас для невеликих підприємств сплата ПДВ може стати додатковим фінансовим тягарем. Тому рішення щодо реєстрації має прийматися на основі економічного аналізу доцільності та прогнозованого обсягу діяльності. Окрім того, незалежно від обраної системи оподаткування, підприємці зобов'язані здійснювати соціальні відрахування до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування, що є обов'язковою складовою соціально-економічної відповідальності бізнесу.

Оптимізація податкового навантаження є складовою ключових напрямів підвищення ефективності діяльності малого бізнесу. Її сутність полягає у законному зменшенні податкових витрат через раціональне фінансове планування, правильний вибір системи оподаткування та використання передбачених законом пільг. Ефективне планування витрат дозволяє підприємствам мінімізувати базу оподаткування за рахунок обґрунтованого віднесення витрат до виробничих або операційних. Крім того, використання сучасних програм бухгалтерського обліку сприяє зменшенню кількості помилок у розрахунках і забезпечує своєчасне подання податкової звітності.

Формування оптимального податкового навантаження на суб'єктів малого підприємництва передбачає впровадження комплексу заходів, спрямованих на досягнення балансу між фіскальними інтересами держави та економічними потребами підприємців.

У табл. 1 наведено основні напрями оптимізації податкового навантаження, охарактеризовано відповідні заходи та очікувані результати їх впровадження.

Таблиця 1

Основні напрями оптимізації податкового навантаження на малий бізнес

Напрямок оптимізації	Характеристика заходів	Очікуваний результат
Зниження податкових ставок	Поступове скорочення податкових ставок без різкого зменшення бюджетних надходжень	Зростання інвестиційної активності та стимулювання розвитку бізнесу
Спрощення податкової системи	Скорочення кількості податків, спрощення звітності, впровадження електронних сервісів	Підвищення прозорості ведення бізнесу, зменшення адміністративного навантаження
Надання податкових пільг	Запровадження податкових знижок і звільнень для підприємств, що інвестують у пріоритетні галузі	Стимулювання модернізації виробництва та розвитку інновацій
Боротьба з податковими ухиленнями	Посилення контролю, цифровізація обліку, запровадження ризик-орієнтованих перевірок	Збільшення надходжень до бюджету, підвищення справедливості податкової системи

Джерело: складено авторами

Як видно з табл. 1, оптимізація податкового навантаження передбачає кілька взаємопов'язаних напрямів. Зниження ставок податків і спрощення системи оподаткування сприяє зменшенню адміністративного та фінансового тиску на підприємців, тоді як надання пільг стимулює інвестиційну активність і розвиток пріоритетних галузей економіки. Водночас боротьба з податковими ухиленнями дозволяє забезпечити стабільність бюджетних надходжень та підвищити справедливість податкової системи.

Важливим аспектом податкової оптимізації є застосування пільгових режимів, знижених ставок або програм державної підтримки малого бізнесу. Це може включати податкові канікули, відстрочення платежів або інші стимули, передбачені чинним законодавством. Постійний моніторинг змін у податковій політиці дозволяє підприємцям адаптуватися до нових умов та використовувати доступні можливості для підвищення конкурентоспроможності.

Для підвищення ефективності малого бізнесу та створення сприятливого податкового середовища державним органам варто поступово знижувати податкові ставки [3, с. 371-384]. Спрощення податкової системи, що включає скорочення кількості податків, зменшення бюрократичного навантаження та впровадження електронних сервісів для обліку і звітності, дозволяє підприємцям

економити час і ресурси, підвищувати прозорість ведення бізнесу та зменшувати ризики помилок у податковій звітності.

Рекомендується активніше впроваджувати податкові пільги для малого бізнесу, особливо для підприємств, які інвестують у пріоритетні галузі економіки або займаються інноваційною діяльністю. Податкові знижки, звільнення від окремих платежів або відстрочення податкових зобов'язань сприяють модернізації виробництва, розвитку нових технологій та підвищенню рівня зайнятості населення.

Важливим вектором покращення є посилення заходів щодо запобігання податковим ухиленням. Цифровізація обліку, впровадження ризик-орієнтованих перевірок і підвищення прозорості контролю забезпечують стабільність бюджетних надходжень, справедливе оподаткування та створюють рівні умови для всіх учасників ринку.

Отже, комплексна оптимізація податкового навантаження на малий бізнес є важливим інструментом стимулювання економічного розвитку, підвищення інвестиційної активності та зміцнення конкурентоспроможності підприємств. Збалансоване поєднання зниження ставок, спрощення податкової системи, застосування пільгових режимів та ефективного контролю дозволяє формувати прозору і справедливу податкову політику. Дотримання цих принципів сприяє сталому розвитку малого бізнесу, підвищенню довіри між державою та підприємцями, а також створенню сприятливих умов для інноваційного та економічного зростання країни.

Список використаних джерел:

1. Грановська І. В. Сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні. *Держава та регіони*. 2021. № 3 (120). С. 114–121. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-3-18>.
2. Фінанси: підруч. / за ред. А. І. Крисоватого; Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 632 с. До 55-річчя кафедри фінансів ім. С. І. Юрія. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/51033>.
3. Василевська Г. Макроекономічні тенденції суспільного розвитку. *Сучасна парадигма фіскальної політики в умовах формування суспільства сталого розвитку*: моногр. / за наук. ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 371-383.